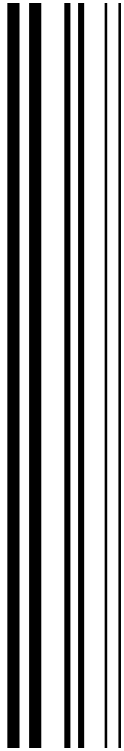

תוכן הענינים:

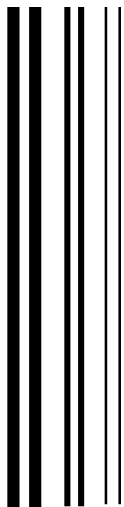
גלות ונחמה

- ❖ פתח דבר ט
- ❖ סגולת הימים של בין המצרים יא
- ❖ הגלות – גילוי התוך יז
- ❖ בונה ירושלים – ע"י דמעות כז
- ❖ קבלת פני השכינה מא
- ❖ חמישה עשר באב – תיקון החורבן שבט' באב מט
- ❖ קינת הנביא על ימינו נז

גלות

ונחמה

פתח דבר

"כי אעלה ארוכה לך, וממכותיך ארפאך, נאום ה', כי נדחה קראו לך, ציון היא דורש אין לה" (ירמיה ל' - י"ז) דורש אין לה - מכלל דבעיא דרישה (ראש השנה ל').

ואיתא בתד"א: "אמרו, כל חכם מישראל שיש בו ד"ת לאמיתו וכו' ומתאוה ומיצר לכבוד ירושלים ולכבוד ביהמ"ק וכו' זוכה לרוה"ק בדבריו".

והנה, אנו מתפללים כל יום ג' פעמים, ומסיימים את השמונה-עשרה בבקשה על בנין ביהמ"ק: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". האם אנו חשים בכאב? האם מתאוים ומיצרים אנו לכבוד ירושלים ולכבוד בית המקדש?

הבה ונכניס קצת רגש לתפילותינו!

משל ליהודי ששמע על שר טוב לב, שמוכן לעזור "לכל דכפין ולכל דצריך". והנה מגיע אליו ושוטח לפניו מדאגותיו וצרותיו. צריך הוא לפרנסה, כי כבר כמה חודשים איננו עובד, והשר שומע ומבטיח שזה יסודר.

אחרי-כן מבקש רופא לבן שסובל מקושי נשימה וכו', כמו-כן הוא מבטיח שמחרתיים יגיע מומחה בינלאומי לארץ, והוא יקבע לו תור.

הוא מבקש גם שידוך לבת הבוגרת, ועזרה בנישואין ועל הכל השר מבטיח שבשיחת טלפון אחת הענין יסודר, אל דאגה!

היהודי שלנו מודה בהתרגשות, ומתרחק בקידה קצת מבוייש.

לפני שיוצא מהחדר, הוא פונה שוב אליו בבקשה אחרונה: "אל תשכח מהרופא לבני, אני מבקש, אני מתחנן, הוא כ"כ סובל. אני לא יכול לישון בלילה מרוב צער".

אל תשכח!...

והנמשל: אנו מתפללים שמונה עשרה ברכות ומבקשים מהאל-הטוב בעל היכולת ובעל כל הכוחות את כל מה שצריכים: פרנסה, רפואה, שידוך וכו'. ועם כל זה, אנו מבקשים כמה תפילות על הגאולה: קבוץ גלויות, השיבה שופטינו, בונה ירושלים, את צמח דוד, והמחזיר שכינתו לציון.

בסוף התפילה, לאחר "יהיו לרצון אמרי פי", כורעים ופוסעים, ומתרחקים, ושוב פונים אל הקב"ה:

"אוי, רבונו של עולם, יה"ר מלפניך - שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

עם כל הבקשות שביקשתי, דע, רבש"ע, שזה באמת מה שאיכפת לי, זה באמת מה שכואב לי: "שיבנה בית המקדש".

אל תשכח!...

אני מבקש, אני מתחנן...

"שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקינו בתורתך".

סגולת הימים של בין המצרים

מקל שקד אני רואה

בהפטרה הראשונה של ג' דפורענותא הפותחת את ימי בין המצרים, אנו קוראים על בשורת החורבן. הקב"ה מראה לירמיהו במראה נבואה מקל שקד, "מה אתה רואה ירמיהו, ואומר מקל שקד אני רואה. ויאמר ה' אלי היטבת לראות כי שוקד אני על דברי לעשות" (ירמיהו א' י"א-י"ב).

ומסביר המלבי"ם: שיש בציור הזה שלוש משמעויות הקשורות לפורענות:

א. מקל ולא מטה. שהמטה הוא סמל של משענת, כבוד ושררה. מה שאין כן המקל חובלים מציין את ההכאה.

ב. שם הפרי - שקד, מורה על השקידה וההשתדלות להביא את הפורענות.

ג. השקד הוא עץ המוציא פירות במהירות תוך כ"א יום. כמו שפרש"י: "ומ"א, השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום, כמנין הימים שבין שבעה עשר בתמוז שבו נבקעה העיר, לתשעה באב שבו נשרף הבית". ומקורו במדרש קה"ר (י"ב-ב-ח): "אמר ר"א

מה השקד הזה משעה שיניץ עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום, כך כל גזירה לא היתה אלא מ"ז בתמוז עד ט' באב".

הקב"ה מכה במקל של פורענות שמוציא פירות בזמן קצר, והפירות הם החורבן. אך לא סוף דבר הפירות הללו, כי הם מולידים פירות אחרים, שהרי תכליתם ואחריתם של פירות הפורענות הם ההתבוננות שמביאה לחזרה בתשובה.

מצאנו עוד תקופה של כ"א יום במשך השנה: "והיית אך שמח" (דברים ט"ז ט"ו) ודורשים, שהם כ"א יום מראש השנה עד שמיני עצרת, שהם ימי קירבה ותשובה, הבאים לישר את הלבבות לאביהם שבשמים - "ולישרי לב שמחה".

האם נוכל למצא קשר בין אך ימים שבבין המצרים לבין "אך שמח" של תשרי?

רבי יהושע וסבי דבי אתונה

אחת הסוגיות המופלאות ביותר בש"ס היא הסוגיא דרבי יהושע בן חנניא וסבי דבי אתונא בבכורות (ח:). הרבה מתמיהין בזה, שהרי על רבי יהושע נאמר "אשרי יולדתו", ומאידך סבי דבי אתונה היו מפורסמים בחכמתם ולכאורה נראה שהם מתנצחים זה עם זה בדברי היתול ושקר, כמו שאמר רבי יהושע: "נימא מלתא דבדיא" - דברי בדאים, והיה ריב"ח מוכן למסור נפשו על כך אם לא ידע מה לענות, ונראים הדברים שאין בהם לא חכמה ולא מוסר.

המהרש"א בח"א הסביר באריכות, שהם באמת משל ומליצה ברמיזא בדברי חכמה ואמונה, מתחילת אמונתנו בקבלת התורה, ומעלת ישראל ודבקותם בה' לעומת העמים, וענין החורבן והגלות, ושכר ועונש ונצחיות התורה וכו'.

אחת המליצות היתה, שהביאו לרבי יהושע שתי ביצים ושאלוהו, איזו היא של תרנגולות שחורה ואיזו של תרנגולת לבנה, רבי יהושע ענה להם גם ע"ד משל, והביא שתי גבינות ושאלם איזו של עז שחורה ואיזו של עז לבנה.

מסביר המהרש"א: התרנגולות הן רמז למה דאיתא שם בדף ח', "תרנגולת לכ"א יום", דהיינו שלאחר שנתעברה שוהה ביצתה ליגמר עד עשרים ואחד יום, "וכנגדה באילן לוז", דהיינו שקד משעת הפריחה עד גמר הפרי. והתכוונו בזה סבי דבי אתונא לכ"א יום מ"ז בתמוז עד ט' באב, ורמזו לו זה בתרנגולת השחורה שהיא מסמלת הגלות. ולפי שיש עוד עשרים ואחד ימי סליחה ושמחה, המתחילים ביום ראשון של ראש השנה עד כ"א בתשרי, שהוא הושענא רבה, יום גמר החתימה, ורמזו לו בזה ע"י התרנגולת הלבנה שהיא מסמלת

הכפרה וליבון העוונות. וכך אמרו לו: הרי שתי הביצים שהן תולדת שתי התרנגולות הללו, הרי כולם שוים, ואין ניכר איזו היא מהשחורה ואיזו מהלבנה. כך מקרה אחד יקרה את כולם, שהפורענות והטובה שוים זה בזה, כ"א ימים באותה המידה. אם היתה השמחה מרובה לעומת הצער, הרי סימן שיש אחרית טובה, אולם מכיון שהימים שוים, ימי אבל וימי שמחה - הכל שווה בעיני המקום, ואין לכם מקום לתקוה.

והשיב להם במשל של שתי העצים - הם שני השעירים שמביאים ישראל ביוה"כ, הלבן הוא השעיר לה', והשחור הוא מרמז לשעיר לעזאזל. הגבינה שהיא התולדה מהם, שתי הגבינות לבנות, ללמד שגם השעיר לעזאזל היה מלבין עוונותיהם של ישראל, כמו שראו בחוט של זהורית שקשרו עליו ונהפך ללבן. והתכוון לומר, שכמו כן ענין שתי הביצים, שהיו תולדות העשרים ואחד יום, היו שתיהם ביצים לבנות, כי הנה שני השיעורים של כ"א יום ג"כ תולדותיהם שוים בליבון, כי כמו שכ"א יום שמר"ה עד הוש"ר הם ימי ליבון וכפרה, כך גם כ"א יום פורענות מ"ז בתמוז עד ט' באב תולדותם לבון עוונות, כי כל הצרות והיסורין מכפרין. וכולם שוים לטובה.

היוצא מדברי הגמרא והמהרש"א, כי כ"א ימי בין המצרים תכליתם גם כימים הנוראים וזמן שמחתנו בחג הסוכות: לבון עוונות.

קרא עלי מועד

"קרא עלי מועד לשבור בחורי" (איכה א' ט"ו).

תשעה באב נקרא מועד, כשאר מועדי קדש. ונפסקה ההלכה בשו"ע (או"ח, תקנ"ב-י"ב) שאין אומרים בו תחנון כשאר ימים טובים.

ויש להבין:

מהו המועד? מועד לפורענות - לשבור בחורי!?

המועד הוא על שבירת בחורי ישראל המסולאים בפז. כזה אסון כבד! אהה, אתמהה... כיצד מתחבר למועדים לשמחה?

מרן רבי ישראל סלנטר זצ"ל היה אומר שיש אפשרות להתעלות ברוחניות בט' באב לא פחות ממה שאדם מתעלה ביום הכפורים.

וכתב רבינו יונה (שע"ת ב' ד'): "וכאשר יקבל האדם את מוסר ה' וייטב דרכיו ומעלליו, ראוי לו שישמח ביסוריו, לפי שהועילוהו תועלות נשגבות, ויש לו להודות לה' יתברך עליהם כמו על שאר ההצלחות", עכ"ל.

האדמו"ר מקוצק זצ"ל היה אומר: אין דבר יותר שלם מלב יהודי שבור. סגולת הימים האלו, שבכוחם להשיג - מתוך שברון הלב - את קרבת אלוקים לי טוב.

"קרא עלי מועד", מועד - מלשון התועדות, כשני אנשים שקבעו להיוועד ולהפגש במקום מסוים, והולכים ומתקרבים זה לקראת זה.

רבי חיים פרידלנדר זצ"ל היה ממשיך משל למלך שהוציאוהו מארמונו, והושיבוהו בגלות, ביער רחוק. מעטים הם אלו שדורשים לכבודו. אך דווקא במצב כזה אפשר למצוא ביתר קלות, בלי הזמנה מראש וללא המתנה. כי המלך לא נמצא בארמונו, ומי שיבקשהו - ימצאהו. ודרשו דורשי רשומות: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים" (איכה א' ג) "כל רודפי יה השיגוה". צריך רק "ונדעה נרדפה לדעת את ה'" (הושע ו' ג).

הדברים האלו מרומזים גם במלה איכה, אותיות כ"א-יה, לומר, שבכ"א ימים אלו, אפשר למצוא את הקב"ה.

עמו אנכי בצרה

"ויאמר משה אל האלוקים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם. ויאמר אלוקים אל משה א-ה-י-ה אשר א-ה-י-ה. ויאמר כה תאמר לבני ישראל א-ה-י-ה שלחני אליכם" (שמות ג' י"ג-י"ד).

פרש"י: "אהיה עמם בצרה זאת, אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות".

וביאר הרמב"ן: "שהכוונה להם בזה, כי משה אמר לפניו ית', "ואמרו לי מה שמו", שיגיד להם השם שיוורה הוראה שלמה על המציאות ועל ההשגחה, והקב"ה השיבו: למה זה ישאלו לשמי, אין להם צורך לראיה אחרת, כי אהיה עמם בכל צרתם, יקראוני ואענם. והוא הראיה הגדולה שיש אלוקים בישראל קרובים אלינו בכל קוראינו אליו, ויש אלוקים שופטים בארץ". עכ"ל. עם ישראל ביקשו ראיה ללא עוררין על מציאות ה' והשגחתו הפרטית על עמו. אמר הקב"ה: אין להם צורך לכך, אלא, כשיהודי בצרה, הוא מוצא שם את הרבוננו של עולם.

"יקראוני ואענם", אהיה עמהם בכל צרתם. וזוהי הראיה הגדולה שיש אלוקים בישראל קרובים אלינו.

דווקא בעת ריחוק, כביכול בעת צרה, אפשר למצוא שם את הקב"ה, קרוב אלינו.
"א-ה-י-ה" - בגימטריא כ"א, רמז לכ"א יום שאפשר למצוא את האלוקים קרובים אלינו.
תלוי רק בדבר אחד: בכל קראנו אליו.

מעלת התפילה בימים אלו

משה רבינו עלה בפעם השניה בי"ח בתמוז, וארבעים יום הללו (עד ר"ח אלול) היו כולם בתפילה. ואיתא בתנחומא (כי תשא פ' כ"ח): "שלא הניח משה זוית למעלה שלא נתחבט עליה, עד שנתרצה לו הקב"ה".

וכתב רבי אהרן קוטלר זצ"ל: "הרי הימים הללו מסוגלים מאוד לתפילה, ומן ההכרח להתחזק בתפילה, ומ' יום הללו כלים בכ"ט באב, וזו הכנה גדולה לאלול ולימים הנוראים".
עכ"ל.

הבה ננצל את סגולת הימים הללו.

הגלות – גילוי התוך

יום שנקבעו בו הגלויות

מובא במשנה בסוף מסכת תענית (כ"ו:): "בתשעה באב נגזר על אבותינו שלו יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר".

ופשוט הוא, שלא נזדמנו אותם אירועים בסתם לפונדק אחד, אלא סיבה וקשר יש לכך ומוטל עלינו להבין קשר זה. בין המאורע הראשון למאורעות השני והשלישי, מהו.

לא זו בלבד שיום זה הוא מועד לפורענות, שנגזרה בו הגזירה ש"במדבר הזה יתמו ושם ימותו", ולא יכנסו לארץ - וכמו כן בו ביום המר והנמהר נחרבה הבירה בראשונה ובשניה-אלא יש להסביר שהקשר הוא שבאותו היום שנקבע לאבותינו שיהיו גולים ומטולטלים במדבר במשך ארבעים שנה, אותו יום שבו נגזרה הגזירה של שבעים שנה של גלות בבל, וכן בחורבן הבית השני נגזרה הגזירה של גלות אדום עד היום הזה.

ולכאור' עלינו מוטלת החובה להתבונן ולהבין מהי משמעות הגלות.

גלות מלשון גילוי

הגלות הראשונה של בני ישראל היתה גלות מצרים.

כיצד החלה גלות זו?

מה היו הסממנים הראשונים של הגלות?

בתחילת ספר שמות, אחרי שמונה התורה את בני ישראל, אומר הכתוב: "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים" (שמות א'-ה').

מעניינים מאוד דברי המלבי"ם, וזה תו"ד: כאן הכתוב מונה שלוש תכונות שאפיינו את מעלת ישראל בארץ מצרים: א) היו י"ב בתי אב חשובים. ב) היו מתי מספר, שבעים נפש. ג) בהיותם אחי יוסף השליט, והוא זה שהביא את הצלת מצרים.

אחרי כן התחילה הגלות, כאשר תמו ונעלמו כל הדברים האלו: א) "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא". כל מה שהיו מצויינים בתור י"ב בתי אב - עבר ובטל מן העולם. ב) "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד ותמלא הארץ אותם". תחת היותם מתי מספר, ומיוחדים וחשובים - איבדו את המעלה והיחודיות, שהרי נמצאים בכל מקום, ונראים בראש כל חוצות, וכלשון הילקו"ש, שמלאו את מצרים, ודבר זה גרם שהמצרים יקוצו ויזלזלו בהם, והיה להם לזרא. ג) "ויקם מלך חדש על מצרים שלא ידע את יוסף". לא זכר את המשנה למלך שכ"כ היטיב לעמו.

הבה נתמקד בסיבה השניה, שסימן מובהק לגלות הוא - היותם גלויים ומצויים בכל מקום.

הגה"צ רבי אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו ריש ח"ב), מסביר את מהותה של גלות מצרים, והולך בעקבות רבי מאיר שדייק בשמא (יומא פ"ג): שהיה מדייק בשמות בני אדם בזמנו להבין ע"ז את אופיים. כך, ללא ספק, גם בשמות שנמסרו לנו בתורה.

השם "מצרים" נגזר משורש "מצר", ומובנו "דוחק" וגם "גבול", שמראים את גודל הלחץ, וכן את חוזק גבול ארצם, שלא היה אפשרי לעבד לברוח ממצרים.

המלך של מצרים נקרא "פרעה", שמראה על גודל הפחיתות והטומאה, כמו שכתוב בחטא העגל: "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם" (שמות ל"ב- כ"ה) פרש"י פרוע - מגולה, נתגלה שמצו וקלוננו.

ואכן זהו הטעם הפנימי לקריאת כל מלכיהם בשם "פרעה".

רואים אנו, איפוא, שנגזר על בני ישראל לעבור את הגלות הראשונה תחת שלטון פרעה, כדי שעי"כ יתגלה לעיני כל שמצם וקלונם- כי הרי הגילוי היא הגלות.

הגאולה מהגלות- "ושכנתי בתוכם"

הרמב"ן בהקדמתו לס' שמות כתב: "ונתייחד ספר ואלה שמות בענין הגלות הראשון הנגזר בפירוש, ובגאולה ממנו וכו', והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים, אעפ"י שיצאו מבית עבדים, עדין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן, ושם הקב"ה השרה שכינתו ביניהם, אז שבו אל מעלת אבותם שהיה סוד אלוה-עלי אהליהם, והם הם המרכבה, ואז נחשבו גאולים".

מגלה לנו הרמב"ן דבר נפלא. היציאה מהגלות לא היתה ביציאת מצרים וכלשונו: "וכשיצאו ממצרים, אעפ"י שיצאו מבית עבדים יחשבו גולים", היציאה מהגלות היתה כאשר עשו את המשכן והקב"ה השרה שכינתו בתוכם. כי תבנית המשכן מראה כי "כבוד אלוקים הסתר דבר". גדר בתוך גדר, כסוי בתוך כסוי: קלעי החצר והשער, בתוכם המשכן שהיה עשוי מד' כיסויים: המשכן (יריעות זהב) והאוהל (יריעות עיזים) מעליו, ועל שניהם מכסה עורות האילים המאודמים, ומכסה עורות התחשים. ובתוך המשכן היתה הפרוכת המבדילה בין הקודש ובין הקוה"ק. ומאחורי פרוכת המסך, הארון, ומעליו הכפורת והכרובים, ובפנים- הלוחות- ומשם עיקר מקור השראת השכינה. לפני ולפנים!

איתא במשנה (כלים פ"א משנה ו'-ט'): "עשר קדושות הן: ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות... עיירות מוקפות חומה... לפנים מן החומה (ירושלים)... הר הבית... החיל... עזרת

הנשים... עזרת ישראל... עזרת כהנים... מן האולם ולמזבח... ההיכל... קודש הקודשים מקודש מהם שאין נכנס לשם אלא כה"ג ביוכ"פ בשעת העבודה".

רואים אנו א"כ, שהקדושה מתרבה כמידת התוך. כמה שהמקום יותר בתוך, יותר בפנים, כך הוא יותר מקודש.

הגלות- ריחוק מה"תוך"

מענין למצוא, כמו כן, הקבלה ודמיון – אך בכוון ההפוך.

תהליך גלות השכינה היה בעשרה שלבים, מבפנים לבחוץ, כדאיתא במסכת ר"ה (ל"א.):
 "אמר רבי יוחנן, עשר מסעות נסעה שכינה (להסתלק מעל ישראל מעט מעט כשחטאו):
 מכפורת לכרוב, ומכרוב למפתן, וממפתן לחצר, מחצר למזבח, וממזבח לגג, מגג לחומה,
 מחומה לעיר, ומעיר להר, ומהר למדבר, וממדבר עלתה וישבה במקומה".

החורבן – גילוי ה"תוך"

איתא בירושלמי מס' יומא (פ"א ה"א): אמר רבי אלעזר הראשונים נתגלו עוונם ונתגלה קיצם, השניים לא נתגלה עוונם ולא נתגלה קיצם. שאלו את ר' אליעזר, דורות האחרונים כשרים מן הראשונים? אמר להן: עידיכם הבחירה יוכיח. אבותינו העבירו את התקרה- "ויגלו את מסך יהודה" אבל אנו פעפענו את הכתלים- "האומרים ערו ערו עד היסוד בה" (העבירו את התקרה - כל', עוונם גרמה לקלקל התקרה בלבד, אבל אנו פעפענו וקלקלנו את הכתלים, וזה גרם עוונותינו. פני משה).

עוונות הדורות הראשונים גרמו לגילוי התוך, מלמעלה. איבדו את מעלתם להיות ספונים, טמונים – "העבירו את התקרה". אך הקורות מסביב עדין קיימים. הדורות האחרונים גרמו לחורבן גדול יותר – "פעפענו את הכתלים" – הכל פרוץ, והיו למרמס כל רגל.

זאת ועוד, מלשון הירושלמי משמע ש"ערו ערו" פירושו "גלו", מלשון "ערוה", ומסביר האבן עזרא בפ' אחרי מות עה"פ "לא תקרבו לגלות ערוה" – ערוה-דבר מגולה נחשף, צריך להתכסות". וכן ביחזקאל ט"ז-ז' - "ואת ערום ועריה", פ' המצודות ציון, מגולה כמו "מקורה

הערה", דהיינו, גילוי דבר שצריך להיות מכוסה*. (ואילו רש"י מסביר (תהלים קל"ז) את הפסוק "ערו ערו עד היסוד בה" מלשון חורבן).

נמצאנו למדים, שגילוי התוך - הוא החורבן.

"ציון שדה תחרש"

הרמב"ם בהלכות תעניות (פ"ה-ה"ג) כתב את חמש המאורעות שארעו בתשעה באב כמובא במשנה, אך הוסיף בדבר האחרון: "ובו ביום המוכן לפורענות חרש טורנוסרופוס הרשע את ההיכל וסביביו לקיים מה שנא': "ציון שדה תחרש".

מהי התוספת הזאת, ואיכה מתגלה החורבן ע"י כך?

מעלתו של מקום המקדש מתבטאת בזה שנקרא הר-ה', הר ציון. "הר" הינו ביטוי לדבר מרומם ומנושא ושקשה להשיגו. (עיין סוכה נ"ב. צדיקים נדמה להם כהר גבוה וכו' היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה).

כך, כאשר ביהמ"ק שכן במרום ציון, ואין לגויים השגה בו- זהו כבודו- הר ציון.

"על הר ציון ששמם שועלים הלכו בו" (איכה ה'-י"ח).

אך, בזמן שהוא שמם, שאפילו "שועלים הלכו בו" - זהו סימן של גלות וחורבן, כי ההר נהפך אז לשדה - שניתן למשלחי רגל השור והחמור והשועל.

אמנם ישנה דרגה נוספת:

"ציון שדה תחרש" - החרישה היא אחיזתו של האדם, עמוק עמוק, ותקיעת יתד המחרשה בתוך רגבי האדמה - זוהי שליטת יד הזרים במקדש.

* גילוי עריות הוא כידוע אחת הסיבות לסילוק השכינה, כדכתיב "ולא יראה בך ערוות דבר ושב מאחריך" לפי דברינו, מתבאר היטב הענין: "לא יראה בך" דבר שאסור להראות ולהגלות. מהו? "ערוות דבר", דבר שצריך להיות מכוסה, שאם יתגלה, אז גם השכינה השוכנת "בתוך" - מסתלקת.

"במסתרים תבכה נפשי" – בבתי גוואי

חגיגה ה': "ואם לא תשמעוהו, במסתרים תבכה נפשי מפני גוה", אמר רב שמואל בר איניא משמיה דרב, מקום יש לו להקב"ה, ומסתרים שמו. ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה, והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה, שנא': "הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומר", לא קשיא, הא בבתי גוואי הא בבתי בראי" (בבתי גוואי איכא, דכתיב במסתרים תבכה נפש - רש"י).

ולכאו' דברים אלו נשגבים ורחוקים מבינתנו, מהו "בתי גוואי", מהו "בתי בראי".

אמנם, הגה"צ ר"ח פרידלנדר זצ"ל מסביר:

בתי גוואי מסמלים את בחינת החורבן. החורבן שגרם לבכיה, דהיינו, צמצום ההשפעה - היה בפנימיות של ישראל, בתורה, בקדושה ובהשראת השכינה. כל אלה הם עניינים רוחניים פנימיים, ואלו הם "בתי גוואי", ועיקר בחינת החורבן - היה בפנימיות.

אמנם גם החיצוניות של ביהמ"ק נחרבה, אבל זו היתה התוצאה מחורבן הפנימיות, כמו שאמרו חז"ל על טיטוס: "קמחא טחינא טחינת". בבתי בראי - בחיצוניות, עולם הגשם, אין בכיה לפניו, ואדרבא, עוז וחדוה במקומו - עולם כמנהגו נוהג. עכ"ד.

עלינו לדעת כי העיקר של החורבן הוא בתוך, בבתי גוואי, בפנימיות. ומה עלינו לעשות? היאך עלינו לתקן זאת?

דבר זה מלמדנו הקב"ה: ע"י הבכיה - "במסתרים תבכה נפשי".

- הכיצד?

מסביר המהר"ל (נצח ישראל פ"ט): אבל הדבר הזה - כי השי"ת נראה ונגלה בעולם כפי מה שהוא המקבל. וכאשר נגלה הקב"ה על הים - נגלה כגיבור עושה מלחמה, וכאשר נגלה ל הר סיני נגלה כזקן מלמד תורה, וכך בכל דבר ודבר נגלה הקב"ה כפי מה שראוי אל המקבל. וכאשר המקבל, שהם ישראל, יש להם חורבן, הקב"ה נגלה להם אל המקבל בבכיה... כי בבתי גואי הם כלפי הנשמה, שהיא יושבת בחדרי לדורים וכמו שאמרו (ברכות י'). מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים, אף הנשמה יושבת בח"ח, ואל הנשמה נגלה בבכיה, כי הנשמה שהיא יושבת בחדרי חדרים בודאי חסירה כאשר חרב ביהמ"ק, שבזמן שביהמ"ק קיים היה לנשמה כפרה על ידי הקרבנות בבית המקדש, והיה נבואה, והתורה, וכל הדברים אשר הם שייכים לנשמה, ועתה הם חסרים".

הקב"ה מלמדנו מה הדבר אשר ראוי לנו לעשות בעת הגלות:

- לבכות!

- לבכות על מיעוט ההשפעה הרוחנית!

- לבכות על מיעוט הנבואה!

- לבכות על מיעוט התורה!

ע"י כך, ע"י בכי זה יבוא תיקון הגלות. שהרי תיקון הגלות יבוא ע"י שעוסקים בענינים של תוך, של בתי גואי, למלאות את צרכי הנשמה, והקשר שלה עם הקב"ה.

וע"ז אנו מתפללים: "ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ותשכון בתוכה כאשר דברת ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם, וכסא דוד מהרה לתוכה תכין".

יש כאן הדגשה: "תשכון בתוכה", "לתוכה תכין", כי השראת השכינה היא – התוך.

הגר"א (מובא ב"אבני אליהו" בסידור הגר"א) מסביר, מהי הבקשה "ותשכון בתוכה" לפני "ובנה אותה"? מאי שייכא שתשכון כל עוד היא חרבה? ומהו "כאשר דברת"?

ואלו דבריו: "ותשכון בתוכה כאשר דברת" – היא תפלה מיוחדת, גם קודם שתבנה אותה – "תשכון בתוכה כאשר דברת" – "והשימותי את מקדשכם" – גם כשהוא שמם הוא מקדשי (מגילה כ"ח). ושמא תאמר, כיון שתשכון בינינו בגלות, לא איכפת לנו בבנין עירך? על כך אנו מתפללים "ובנה אותה בקרוב", פי', שלא תמשך זמן בנינה, עד שיגמור "בימינו" בנינה, ותהיה "בנין עולם".

היוצא מדבריו, שישנה בקשה מיוחדת שהשכינה תשכון בינינו בגלות, גם בהיות הבנין שומם, מכל מקום, הינו "מקדשכם", שהשכינה שוכנת בתוכינו בגלות.

בונה ירושלים - ע"י זמעות

עת לבכות

"לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים".

"עת לבכות" - פרש"י: בתשעה באב. (קהלת ג' - א', ג')

ט' באב הוא זמן שנקבע בכל שנה לבכיה מאז תשעה באב הראשון כמו שדרשו חז"ל על הפסוק: "ויבכו העם בלילה ההוא" (במדבר י"ד - א').

"אמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חינוך, ואני קובע לכם בכיה לדורות" (תענית כט).

בט' באב יושבים שפופים ליד הרצפה שומעים "איכה" ואומרים קינות, ו**בוכים**. וצריכים להתכונן לכך לפני כן, כמו שכתוב בכוונת האר"י ז"ל, "שיתאבל בימים ההם (של בין המצרים) אחר חצות היום, ו**יבכה כמו חצי שעה**", דהיינו, להתחיל אט אט לרוקן את נאד הדמעות.

על מה בוכים בט' באב?

על חורבן הבית, ועל כל הצרות שקרו לעם ישראל: על עשרת הרוגי מלכות, על קהילות ישראל (קהילות שו"מ) שנאבדו, ובדור האחרון חיבר הרב וייסמנדל זצ"ל קינה על חורבן יהדות אירופה בשואה, וכן האדמו"ר מבאבוב זצ"ל ויבלח"א בעל "שבט הלוי" שליט"א ויש נוהגים לאמרם בט' באב.

ויש להבין, מה פשר הדבר הזה, שאם כבר בוכים על חורבן ביהמ"ק, אז נבכה גם על צרות הכלל והפרט?

אבנים מלאי תוכן

הרמ"א בספר תורת העולה מביא מעשה שאפלטון, מגדולי הפילוסופים היוונים, בא לירושלים עם נבוכדנצר. לאחר חורבן הבית נכנס להר הבית ופגש שם את ירמיהו הנביא מתייפח בבכי, ומרים קול נהי וקינה על חורבן הבית.

שאלו אפלטון שתי שאלות:

א. אתה, החכם של היהודים- מדוע אתה בוכה על עצים ואבנים?

ב. מה שהיה היה, הבית כבר נחרב. מה אתה בוכה על העבר? השיב לו ירמיהו:

אתה, הפילוסוף הגדול, מן הסתם יש לך כמה ספיקות ותמיהות שטרם ידעת פתרונם. ענה לו אפלטון: ודאי, כן הדבר. יש לי הרבה ספיקות, שחושבני שאין אף בן אדם בעולם שבכוחו לפשוט לי אותם. אמר לו ירמיהו: אמור לי אותם, בבקשה. אפלטון נאות לו, ואמר לו ספיקותיו. ירמיהו הנביא פשט לו את כולם כלאחר יד!

אפלטון נדהם למראה עיניו, ותמה אם עומד לפניו ילוד אשה, בראותו מלא וגדוש בחכמה.

אמר לו ירמיהו: כל החכמה ששמעת, שאבתי מעצים ואבנים אלו!... איך לא אבכה עליהם!?

ועל מה ששאלת, שאין נאה לחכם לבכות על העבר, על כך לא אוכל לענות לך, כי אינך מסוגל להבין את זאת.

והוסיף על זה הסבא מקלם זצ"ל, שהתשובה על השאלה השניה היא שאין אנו בוכים על העבר, אלא על העתיד, כי שערי דמעות לא ננעלו. ועל ידי זה נזכה לראות שוב בבנין בית המקדש בב"א.

אלא, שדבר זה- גוי לא יבין את זאת.

ננסה להבין ביאור הדבר.

לפני זמן מה מסרתי באותו השבוע שני ועדים. ועד אחד על אמונה, ולהמחשת חכמת הבורא הנראית מכל דבר, אפילו בדומם, הבאתי כמה אבנים שנחצבו בהרים בברזיל. מעבר אחד רואים סלע ומהעבר השני אבן יפהפיה בצבע תכלת דומה לרקיע ובצורה טבעית של לב. וכן עוד אבנים עם ברק בוהק ויופי מיוחד, כמו בדולח.

פלאי פלאים!

מבחוץ נראה סלע פשוט, גס ומגושם, שדורכים עליו.

אך בעומק של כמה סנטימטרים מתגלה אוצר בלום של הוד והדר. פלאי הבריאה הנפלאה של בורא כל העולמים!

בועד האחר, מסרתי את דבריו העמוקים של בעל "נפש החיים" (שער א'- פ"ד) על גדולת האדם מישראל, ועל כוחו לפעול בעולמות העליונים. שלא יאמר בלבו מה אני ומה כוחי לפעול במעשי השפלים.

ומי שיתבונן על זה כראוי, לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה, עד היכן מגיע כח העבירה להרוס ולהשחית יותר מאשר הרסו נבוכדנצר וטיטוס, שמעשיהם לא הגיעו אל עולמות העליונים, מה שאין כן מחשבת ג"ע של יהודי הורס למעלה יותר מאשר טיטוס שהכניס מופקרת לבית קוה"ק במקדש למטה ועבר עבירה.

"וכן כל חטא ועוון אשר כל איש ישראל מכניס בלבו ח"ו אש זרה, בכעס או שארי תאוות רעות, ר"ל, הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיהו ס"ד- י'): "בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך אבותינו היה לשריפת אש" וגו'.

וכתב שם בהגה"ה, שאדם מישראל "הוא עצמו המקדש ממש, ובתוכו ה' כמ"ש (ירמיהו ז'- י"ד): "היכל ה' היכל ה' המה", וכמאמר חז"ל "ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה- ח'), בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם וזה שארז"ל (כתובות ה.). גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ דאילו במעשה שו"א כתיב: "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואילו במעשה צדיקים כתיב: "מקדש ה' כוננו ידך", פתחו במעשי צדיקים וסיימו ראיתם במקדש, כי כן באמת, שהצדיקים ע"י מעשיהם הרצויים לפניו יתברך, הן הם מקדש ה' ממש. ויש לפרש על דרך זה הכתוב "ועשו לי מקדש וגו' ככל אשר אני מראה אותך וגו' וכן תעשו" וחז"ל דרשו (סנהדרין ט"ז:): וכן תעשו- לדורות. ולדרכנו, י"ל ג"כ, שר"ל, אל תחשבו שתכלית כוונתי היא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמכם, שתהיו אתם במעשיכם הרצויים בתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים, ראויים ומוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש וכו'.

וכן אמר הוא ית"ש לשלמה אחר גמר בנין המקדש (מלכים א' ו' י"ב-י"ג): "הבית הזה אשר אתה בונה הוא רק אם תלך בחוקותי וגו' ושכנתי בתוך עמי ישראל, דייקא. לזאת, כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם, אז לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו ר"ל". עד כאן לשונו הזהב ודבריו העמוקים והנפלאים של רבינו חיים מוולוז'ין זצ"ל.

האם יש קשר בין שני הנושאים: האבנים וקדושת האדם?

הנה, יושב האדם וחושב: מי אני ומה אני? הראש – סתום, אטום וחתום. כל מחשבותי – רק רע כל היום: מזימות, תשוקות והנאות גשמיות. הלב, לב אבן, לא חלי ולא מרגיש.

ואז מגיע האדם לידי יאוש.

יש לנו לימוד מאלף מרבי עקיבא בתחילת דרכו, כפי שמובא באבות דרבי נתן פ"ו: "מה היה תחילתו של ר"ע, אמרו, בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר: מי חקק אבן זו? אמר לו: לא המים שתדיר נופלים עליה בכל יום? אמרו לו: עקיבא, אי אתה קורא "אבנים שחקו מים"? מיד היה ר"ע דן ק"ו בעצמו: מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את ליבי שהוא בשר ודם".

רבי עקיבא הבין שאם יש כח בטיפת מים לחולל את האבן, כך בכח התורה לחולל מהפיכה בתוך ליבו, והמאור שבה יחזירו למוטב.

ובפרט, כח לימוד המוסר, שהוא עיקר התבלין נגד יצה"ר (כמובא במ"ב או"ח א'ד') – הוא בוקע ופולח לתוך מעמקי הנפש.

כאשר האדם נוקב פנימה, ואט אט חודר אל תוך פנימיותו, הנה מעבר לצד האפור שבאדם, הסלע המגושם – מתגלה לעיניו עולם בלום: ברק, זוהר, בוהק – קריסטל טהור! גוונים ואורות, הוד והדר!

אך, מלבד זה, ידע נאמנה:

האדם בפנימיותו הוא כעין בית המקדש, משכן להשראת השכינה שהקב"ה אוה למושב לו, כמו שנא' "ושכנת בתוכם".

בתשעה באב, שהוא עת לבכות, יושב האדם ובוכה על החורבן הפנימי שלו. בית המקדש שבתוכו הרוס.

ומה ראה על ככה מה הגיע אליו.

"הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (דברים ל"א-י"ז).

אכן, תשעה באב הוא זמן להתבוננות, כמו שאמר רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל, שהוא זמן לעמוד על נקודת האמת: היכן אתה!?

כמו כן, הוא המועד המתאים ביותר לחוש ולחוות את החורבן העצמי: מבחוץ – הוא שפל, מדוכא, מלוכלך, ריחו הלא טוב נודף החוצה.

כך הוא מבפנים, בדיוק, כזה: שפל, מדוכא, מלוכלך, וריחו רע נודף החוצה.

תשעה באב הוא "מועד לשבור בחור", שע"י כך שבחורי ישראל באים לידי שברון לב, מגיעים לנקודת האמת – מה אני, ומה מצבי הפנימי.

הכיצד?

ישנו חומר מיוחד שממיס שומן, וישנה חומצה שממיסה אבן מקומקום חשמלי.

כמו כן, יש חומר שממיס את לב האבן. מין מים מלוחים הנקראים – דמעות. כאשר האדם מגיע לידי בכי אמיתי על מצבו – אז מתחיל לבנות את בנינו הפנימי.

מנין מקורת של הדמעה- דם העין?

"הדם הוא הנפש" – בנפש הפנימית.

כתב רבינו יונה (שע"ת ש"א עיקר השלישי):

"ומדרגות התשובה ומעלותיה לפי גודל המרירות ועוצם היגון, והיא התשובה אשר תבוא מדרך טהר הנפש וזכות שכלה וכו' כי היגון יבוא מאת טוהר הנשמה העליונה וכו'".

יגון אינו עצב – אלא זכות הנפש.

ומי שהרגיש אי פעם את התפרצות הבכי שבא מטוהר הנשמה העליונה – טעם נופת צופים של טהרה ותשוקה לקרבת ה'.

כתב החתם סופר בדרשות שהבכיה והצער של אבלי ירושלים המתאבלים על חורבנו – היינו בנינו.

בית המקדש ירד מן השמים משוכלל ובנוי, כי הוא הולך ונבנה ע"י הבכיות של כלל ישראל, וזה פירוש הפסוק: "בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס" (תהילים קמ"ז-ב), שע"י כינוס הדמעות של ישראל – ה' בונה את ירושלים.

איתא בילקו"ש (תהילים קל"ז): "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו", כיון שהגיע ירמיהו לנהר פרת, ענה נבוזדאדן ואמר לו, אם טוב בעיניך לבוא איתי בבל. חשב ירמיהו בלבו: אם אני הולך עמהם לבבל, אין מנחם לגלות הנשאר מהם. נטלו הגלויות עיניהם וראו את ירמיה שפרש מהם. געו כולם בבכיה וצווחו: רבינו ירמיה, הרי אתה מניחנו וכו'. ענה ירמיה ואמר להם: מעיד אני עלי שמים וארץ, אלו בכיתם בכיה אחת עד שאתם בציון - לא גליתם".

הנסתרות לה' אלוקינו, אמנם, אם הקב"ה היה רואה בכיה אחת לפני החורבן – בכוחה למנוע את החורבן.

אולי נגזרה גזרה שע"י כמה בכיות השנה ייבנה בית המקדש... אכ"ר.

איתא בפסיקתא רבתי (ו'ז'): "אבנים היו פורחות ועולות מעצמן בבנין שבנה שלמה". כך האבנים – ה"לב אבן" – ייהפכו ל"לב בשר" ע"י הדמעות – ויעלו מעצמן לבנות בית המקדש של מעלה.

חובת הדרישה לבנין המקדש

מסופר על נפוליון מלך צרפת שעבר בשכונת היהודים ושמע קול בכיות וצעקות. כששאל על פשר הדבר, הבהירו לו שהיהודי בוכה על חורבן בית המקדש. התפלא נפוליון ואמר: אם לאחר כמעט אלפיים שנה שגלו מארצם ונחרב מקדשם, עדיין בוכים, סימן הוא שהם עדיין חיים את בית המקדש – בית המקדש חי.

וכל עוד יש כזו זיקה לבית – יש תקווה שבמהרה ייבנה.

בשו"ע או"ח סימן א' סע"ג כתוב: "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש".

(וציין בעל ה"חדושי הרי"ם", שמי שלא ירא שמים, יהא מיצר ודואג, קודם כל, על חורבן העצמי שלו).

הרמב"ן בפרש"ת קורח עה"פ "הבדלו מתוך העדה הזאת" (במדבר ט"ז-כ"א) מבאר את סיבת חרון אף ה' בימי דוד כדכתיב "ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם" (שמואל ב' כ"ד-א').

וזה היה לפני המנין שבעטיו נפלו רבבות מישראל בַּדָּבָר. ובהסבר מה פשר החרון אף ה' אז, , כתב רש"י: "ולא ידעתי על מה".

כתב הרמב"ן: "ואני אומר בדרך סברא, שהיה העונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאוהל לאוהל כגר בארץ, ואין השבטים מתעוררים לאמור: נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, כענין שנאמר: "לשכנו תדרשו ובאת שמה" (דברים י"ב-ה'), עד שנתעורר דוד לדבר וכו' והנה דוד מנעו ה' ית' כפי שאמר (דה"י א' כ"ב-ח'): "כי דמים רבים שפכת ארצה לפני", ונתאחר עוד הבנין עד מלוך שלמה, ואילו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחילה, היה נעשה בימי אחד השופטים או בימי שאול וכו' וע"כ נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף עליהם". עכ"ל.

הרי שחוסר התעוררות מעם ישראל לבנות בית ה' נחשבה כפשיעה, ועל זה יצא הקצף.

וכן איתא בילקוט (שמואל ב' פרק כ"ד): "ויבוא גד אל דוד ביום ההוא וגו', למה דוד דומה באותה השעה, לאחד שהיה מכה את בנו ואינו יודע למה מכהו באחרונה, אמר ליה: על מקמתא פלוני מחיתך" (דהיינו, על הראשונים הכיתך). כך אותן האוכלוסין שנפלו, על ידי שלא תבעו את בנין בית המקדש.

ומוסיף הילקוט מוסר נורא כלפי הדורות האחרונים:

"והלא הדברים קל וחומר, ומה אלו שלא ראו את בית המקדש כך- אנו על אחת כמה וכמה. לכן התקינו נביאים ראשונים שיהיה ישראל מתפללין בכל יום שלושה פעמים: אנה השב שכינתך לציון".

כתב היעב"ץ צ"ל (סדור בית יעקב-שער הדלק סוף חלון שישי) וז"ל: "כי די לנו בעוון זה שאין אנו מתאבלים על ירושלים כראוי- די להאריך גלותנו. והוא בעיני הסיבה הקרובה היותר גלויה, עצומה וחזקה לכל השמדות המופלגות הנוראות והמבהילות הרעיונים אשר מצאנו בגלות בכל מקומות פזורנו, על צווארנו נרדפנו, לא הונח לנו להרגע בגויים, עם שפלותנו, ענינו ומרודנו.

לפי שיצא האבל הזה מלבנו, בהיותנו שוקטים בארץ לא לנו, שכחנו את ירושלים, לא עלתה על לבנו, על כן כמת נשכחנו וכו' וכל אוהב אמת יודה לדברנו, וכאשר יוכיח הנסיון, בייחוד ביום ט' באב המר- מי ומי המתאבל ונאנח על חורבן הבית וכו', כמה דמעות נשפכות על זאת! ואין צ"ל בכל שאר ימות השנה, אין זוכר, אין פוקד, ואין דובר דבר ממנה, אפילו במחשבה לא בא זכרונה, כאילו מקרה היה לנו וכו'". עכ"ל

כתב החסיד לוצאטו (מס"י פי"ט) בביאור חלקי החסידות, וז"ל:

"ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל, והשבת כבוד שמים לעילוי. ואם יאמר אדם: מי אני, ומה אני ספון שאתפלל על ירושלים וכו', המפני תפילתי תצמח הישועה? תשובתו בצדו: כאותה ששנינו (סנהדרין לז). "לפיכך נברא אדם יחידי, כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם". וכבר נחת רוח הוא לפניו יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת. ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה- הנה הם עשו את שלהם, והקב"ה שמח בזה. ועל העדר דבר זה התרעם הנביא (ישעיהו נ"ט-ט"ז): "וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגע" וכו' הרי כאן שחייבים אנחנו בזה, ואין לנו ליפטר מפני מעוט כחנו". עכ"ל.

וכשם שאנו מצווים לבקש ולהתפלל על צער שכינתא בגלותא, כמו כן צריכה להיות הכוונה כשמתפלל על כלל ישראל. וכן כתב הנפה"ח (שער ב' פ"א): "אמנם תכלית הכוונה צריכה שתהיה רק צורך גבוה, כי במקום שיש חלול שמו יתב' כגון צרת כלל ישראל כאמור עם ה' אלה, והמה מוכים ומעונים, מחוייבים לבקש ולשפוך שיח לפניו ית"ש על חלול שמו יתב', ואך למען שמו יעשה".

עפ"י זה מובן שביום שמרבים בבכי ותפילה על גילוי השכינה, אנו מצרפים קינות על צרת כלל ישראל.

ומוסיף הנפה"ח: "וגם היחיד על צערו, אף אם אין חלול ה' בדבר, יש מקום ג"כ לבקש לפניו יתב' על גודל הצער של מעלה בזמן שהאדם שרוי בצער למטה, כמאמרם ז"ל במשנה (סנהדרין מ"ו). "אמר רבי מאיר בזמן שהאדם מצטער, שכינה מה הלשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי", ואמרו בשמו"ר פרשה ב' עה"פ "יונתי תמתי וכו'" מה התאומים הללו אם חשש אחד בראשו, חברו מרגיש, כך אמר הקב"ה: "עמו אנכי בצרה", עכ"ל.

ירושלים- על שם מה נקראת כך?

איתא בב"ר (נ"ו-א'): "אברהםקרא אותו יראה שנאמר "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה" (בראשית כ"ב- י"ד). שם קרא אותו "שלם", שנאמר: "ומלכי צדק מלך שלם" (בראשית י"ד- י"ח), אם קורא אני אותו "יראה" כשם שקראו אברהם, שם אדם צדיק מתרעם, ואם קורא אני אותו "שלם", אברהם אדם צדיק מתרעם, אלא הריני קורא אותו ירושלים כמו שקראו שניהם: יראה-שלם -- ירושלים". עכ"ל

ירושלים טומנת בחובה שתי משמעויות: יראה ושלמות.

איתא בסוף מסכת דרך ארץ זוטא: "אמר רבי יהושע בן לוי, אמר להם הקב"ה לישראל: אתם גרמתם להחריב את ביתי ולהגלות את בני, היו שואלים בשלומה, ואני מוחל לכם. מה טעם, "שאלו שלום ירושלים" (תהילים קכ"ב-ו).

ויש להבין: מה פשר הדבר שתיקון החורבן תלוי בבקשת ירושלים, הרי ירושלים תבנה ע"י זכויות עם ישראל?

נראה להסביר, ששאלת שלום ירושלים היא בקשת שלמותה, שתבוא ע"י קיום שני החלקים, "יראה" ו"שלם". ע"י "יראה"- דהיינו, לראות לפנינו תמיד צער השכינה (ו"יראה" כולל גם כן יראָה, כדברי השו"ע שראוי לכלל ירא שמים לדאוג על צער השכינה). וכן ע"י "שלם"- דהיינו, שלמות האדם, ע"י תיקון מקדשו הפנימי.

ואז נזכה גם ל"יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך".

קבלת פני השכינה

"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה-ז'). מובא ב"נפש החיים" (ש"א- פ"ד מהגהה) – בתוכו לא כתיב אלא "בתוכם", בתוך כל א' וא' מישראל. שתכליתו של כל יהודי שיעשה מעצמו כלי קיבול להשראת השכינה. קשה לתאר במושגים גשמיים מהו השראת השכינה בתוך האדם, אך בפשטות מבינים שזהו שפע אלוקי שמתבטא באור פנימי שממלא כל הישות בשמחה ואושר ללא גבול.

מנחות פ"ו: "ויעש לבית חלוני שקופים אטומים", תנא, שקופים מבפנים ואטומים מבחוץ – לא לאורה אני צריך (פרש"י: להוציא אורה לעולם).

שלמה המלך עשה חלונות לביהמ"ק שהיו צרים מבפנים ומרחיבים והולכים כלפי חוץ שהרי הכותל רחב, והדרך הוא לעשות רחב כלפי פנים שיהיה אורה רב. אך, בבית המקדש היה להיפך, רחב כלפי חוץ, כאומר: "לא לאורה אני צריך". ועוד בגמ' שם: "מחוץ לפרוכת העדות באהל מועד" – עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, מאי עדותה, זה נר מערבי.

השכינה שורה בביהמ"ק, מפני שהוא אורה של עולם, ומפיצה את אורה כלפי חוץ.

ישנה מצוה אחת שעניינה קבלת פני השכינה: מצות קידוש לבנה.

כתב הרא"ש באורחות חיים סימן נ"ד:

"אל תתעצל בברכת הלבנה, שאם לא זכו ישראל אלא לקבל פני השכינה בכל חודש דיים". וכתב ע"ז התוס' יו"ט: "אל תתירשל ואל תתעצל כאשר יבוא הזמן לקדש הלבנה, כי מצוה זו נכבדת מאד למעלה. והכוונה בזה הוא, שנזכור כל פעם שהוא כמו מקבל פני השכינה, שהקב"ה מעת שהוציאנו ממצרים עד שנחרב ביהמ"ק השכין מעונו איתנו במשכן ובבית המקדש והיה קרוב אלינו. וזה נקרא שכינה. לפיכך, עכשיו שמברך לקדש הלבנה, מתחדש אותו ענין, שהוא, שהקב"ה מקרב שכינתו אלינו. ובכן, איך יתכן שלא נהיה זריזין שלא יחסר לנו הברכה, דאלו לא זכו ישראל מאת הקב"ה אלא לזה שהשכינה מתקרבת אלינו פעם בחודש ולקבל פניה, היה לנו בזה זכות גדולה מהקב"ה". עכ"ל התוספות יו"ט.

לתוספת הסבר, מדוע בברכת הלבנה מתחדש ענין השראת השכינה, כי הרי הלבנה אין לה אור עצמי, והיא כלי קיבול לאור החמה, שהיא מקור האור ומשפיעה מאורה ללבנה. כמו

כן, באותה המידה, עלינו להכין את עצמינו להיות כלי קיבול להשראת השכינה, לקבל את אור האלוקי בתוכנו. "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" (תהילים ל"ו-ט).

השראת השכינה – ע"י התורה

ברכות ח': "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד".

וביומא כ"ח: "דא"ר חמא בר חנינא מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, ... היו במדבר ישיבה עמהם, ... אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה" ... ופי' רבינו חננאל: **יושבים בישיבה היו, כלומר, שכינה עמהם.**

יוצא שרק ע"י לימוד התורה זוכים להשראת השכינה. ובמגילה ט"ז: "ליהודים היתה אורה, אמר רב יהודה אורה זו תורה וכן הוא אומר נר מצוה ותורה אור".

כי התורה היא ממש האור האלוקי המושפע ממקור עליון.

הרמח"ל בדרך ה' מבאר מהי מעלתו של לימוד התורה, ואלו דבריו (שם חלק ד' פרק ב' אות ב'): "בכלל ההשפעות הנשפעות ממנו יתברך לצורך בריותיו, יש השפעה אחת עליונה מכל ההשפעות, שענינה הוא היותר יקר ומעולה מכל מה שאפשר שימצא בנמצאות... והוא מה שמחלק האדון ית"ש מכבודו ויקרו על ברואיו. ואמנם קשר הבורא ית"ש את השפעתו הזאת... והיא התורה".

ושם באות ה': "ואמנם ההשפעה הזאת הנה ענינה אלקי כמ"ש ולא עוד אלא שהוא היותר עליון ונשגב שבענינים הנמשכים ומגיעים ממנו ית' אל הברואים. וכיון שכן, ודאי שיש לו לאדם לירא ולרעוד בעסקו בענין הזה, שנמצא הוא ניגש לפני אלוקיו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו.

והנה צריך שיבוש משפלותו האנושי, וירעש מרוממותו ית', והנה יגל מאוד מחלקו הטוב שזכה לזה, אך ברעדה כמו כן". עכ"ל הרמח"ל.

כל כמה שהכלי קיבול הוא יותר רוחני - יש מקום יותר להשראת השכינה

מכיון שהת"ח הוא הכלי קיבול להשראת השכינה, עליו לדאוג שיהיה ראוי לכך.

נפלאים הם דבריו של ר"ח מוולוז'ין זצ"ל (בספר רוח חיים על אבות) שבכתב על מהותו של משה רבינו ע"ה אדון הנביאים, והדברים מאלפים גם לנו השואפים להיות תלמידי חכמים אמיתיים.

בתחילת מס' אבות מבאר את ההבדל בין משה ליתר הנביאים, ועל כן שאל כמה שאלות:

א. למה כתוב לגבי משה "קבל" ולגבי יהושע "ומסרה", הו"ל למימר "ויהושע קבל ממשה"?

ב. "כל הנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'", נוסף עליהם משה שנתנבא ב"זה הדבר". מה ההבדל?

ג. בפרשת בהעלותך ישנם כמה דיוקים: "ותדבר מרים... ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דיבר", הו"ל עם משה, גם עמנו. וכן "פה אל פה אדבר בו", הו"ל "אדבר עמו"?

ד. ביבמות מט: כל הנביאים נסתכלו באפקלריא שאינה מאירה ומשה נסתכל באספקלריא "מאירה", מהי הכוונה?

ה. ומה פירוש אמרם: "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה"?

וכה תורף דבריו:

משה רבינו מרוב ענוותנותו ושפלותו שחישב את עצמו כאילו הגוף אינו, ואמר "ונחנו מה", היה בדרגה יותר אפילו מאברהם אבינו, שאמר "אנוכי עפר ואפר" שלכה"פ חשיב כמשהו, כעפר, אצל משה לא היה הגוף מסך מבדיל, ולכן היתה השכינה מדברת מתוך גרונו ממש. וזהו הענין שדברו אהרן ומרים במשה שחשבו שאצלם ג"כ נזדכך החומר כמו במשה. לכן אמרו "הרק אך במשה דבר", בחשבם שגם נבואתם במדרגה כזו. והשיב להם הקב"ה: "אם יהיה נביאכם וגו' במראה אליו אתודע". וידוע שמראָה (עם קמץ) הוא מראָה של זכוכית שאין נראה בו האדם בעצמו כי אם הצל, משא"כ בזכוכית ממש, כמו דרך מחיצה של זכוכית נראה האדם בעצם. ועל זה נאמר: "במראָה (עם סגול) אדבר בו" שזה מראה ממש. וביאר ההבדל בין מראָה (עם סגול) למראָה (עם קמץ) שאצל שאר הנביאים היתה באספקלריא שאינה מאירה, מרחוק קצת כמראָה (עם קמץ) של זכוכית שאינה מאירה דרך בה, "לא כן עבדי משה פה אל פה אדבר בו" היינו שהשכינה מדברת מתוך גרונו, במראָה (עם סגול) ולא בחידות" היינו, באספקלריא מאירה, "וכענין הזכוכית הפשוטה שמראה דרך בה עצם הדבר".

וזה ההבדל בין כה אמר ה', שהוא כמו משל וחידה, ובין זה הדבר, בלי שינוי, שהם דברי ה' מתוך גרונו של משה ממש, וזה מחמת הזדככות החומר של משה, מרוב ענוותנותו.

וזה הפי' של דברי המשנה: "משה קיבל", לשון קבלה מיד ליד, מקרוב.

איתא במס' כלים (פ"ב מ"א): "כלי זכוכית פשוטיהן טהורים ומקבליהן טמאים".

מסביר הרע"ב: "כלי זכוכית רבנן גזרו עליהן טומאה הואיל ותחילת ברייתן מן החול, הוה ככלי חרס. וחמירי מכלי חרס שאינו מקבל טומאה מגבו, וכלי זכוכית מיטמאין מגבן, הואיל ונראה תוכן כברך".

כלי זכוכית מקבלים טומאה מדרבנן מפני שדומים לכלי חרס מזה שעשייתן מהחול. אך חומרה יש להם שמקבלים טומאה גם מגבן ולא רק מאוירן ככלי חרס, מכיון שהם דקים וצלולים וגבם ותוכם נראים דבר אחד.

יומא ע"ב: "אמר רבא כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו ת"ח". לפי דברינו, אפשר להסביר, מכיון שת"ח נושא בתוכו את האור האלוקי, השראת השכינה, צריך לזכך את החומר, ויהיה ניכר תוכו כברו, כדוגמת הכלי זכוכית שהוא צלול כמראָה.

חגיגה ט"ו. "דברי תורה קשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית". אפשר להסביר ע"ד הרמז, שת"ח בתחילת דרכו הוא ככלי זהב, שהיא מתכת עבה, ומסמלת את השפע הגשמי, אך לבסוף, ע"י עבודת המידות והזדככות החומר, הוא זך ככלי זכוכית. ובמצב כזה יש עליו חובה לשמור שלא לאבדו, ולא ירד ממדרגתו ח"ו, אלא עליו להיות ראוי שתשרה בו אור השכינה, ואור זה יהיה ניכר וזוהר גם כלפי חוץ- תוכו כברו.

ברכות ל': מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה. חזינהו לרבנן דהוו קבדחי טובא. אייתי כסא דמוקרא (זכוכית לבנה, רש"י) בת ארבע מאות זוזי ותבר קמייהו, ואיעצבו.

מר בריה דרבינא עשה משתה ושמחה לרגל חתונת בנו, וראה ת"ח עוברים את גבול השמחה (קבדחי טובא). לקח כוס זכוכית יקרה ביותר ושבר בפניהם, והתעצבו.

שואל הסבא מקלם: וכי דרך ת"ח להיות עצובים על איבוד ממון?

ומה בא מר בריה דרבינא ללמד מוסר לתלמידיו, ומהי התועלת בכך, ואולי יש בזה משום "בל תשחית" ששובר כלי יקר?

ומסביר הסבא מקלם, שרמז בזה כי ע"י ריבוי השמחה, הם ח"ו עלולים לבוא למצב של הוללות, זה משכח את היראת שמים, ואז נוחה התורה להשבר, ככלי זכוכית זה, וכאשר ראו בחוש את המוסר - מה עלולים להפסיד, כמה ממעלות התורה והיראה ישברו - אז נעצבו.

התוספות (שם ד"ה אייתי) כתב: "מכאן נהגו לשבור זכוכית בנישואין". והנראה בכוונתו, משום זכר לחורבן עשו כן, לקיים הפסוק "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

ואפשר להוסיף נופך, על דברי הסבא מקלם לפי דרכנו.

שהרי איתא בסוטה מ"ח: משחרב מקדש ראשון - בטלה זכוכית לבנה, שהיתה זכוכית דקה ובהירה ביותר.

ויש כאן רמז, שבבית ראשון היתה השראת השכינה באופן ברור ובהיר- כדוגמת זכוכית לבנה- לעומת המצב בבית שני.

כמו כן מר בריה דרבינא הראה לרבנן- שהם כזכוכית לבנה, ששורה בהם השכינה, שעליהם להזהר שלא לאבד מדרגתם. שאמנם אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה, אך כל זה כשהשמחה מהולה ביראה. אך, אם מתוך מילי דבדיחותא קרובים לאבד את מעלת היראה, אז אין מקום לאורה של השכינה לשכון. ואז, הכלי זכוכית היקר נשבר- הת"ח שאינו משמש את ייעודו, שיהיה ניכר ששכינה עמו, גם כלפי חוץ- תוכו כברו.

זהו מוסר גדול: מהו מהותו וייעודו של תלמיד חכם?

להיות כלי קיבול זך וטהור להשראת השכינה.

חמישה עשר באב – תיקון החורבן שבט' באב

הקשר ההדוק ביותר עם הקב"ה - ע"י התורה

כשאדם מישראל עוסק בתורה הוא שרוי בקשר ההדוק ביותר עם בורא על העולמות.

הדברים מבוארים באריכות בנפש החיים שער ד' (פרקים י', י"ח, י"ט, כ' ועוד)

ועיקר השראת השכינה בעולמנו הוא ע"י התורה.

"מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'). - בתוך המתחם הזה של מקום ד' על ד', שם הוא "עולמו" של הקב"ה, בתוך הד' אמות הוא מקום השראת השכינה.

ואיתא במתני' הוריות (י"ג. לגבי להחיות ולהשיב אבידה): כהן קודם ללוי וכו' אבל אם היה ממזר ת"ח וכהן גדול עם הארץ, ממזר תלמיד חכם קודם לכה"ג עם הארץ. ושואלת הגמ': מה"מ, א"ר אחא בר חנינא דאמר קרא "יקרה היא מפנינים" (משלי ג'-ט"ו), מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים.

ראה עוצם קדושת התורה.

כי כאשר מתאחדים ביחד ג' קדושות: קדושת האדם, קדושת המקום וקדושת הזמן, שהרי, הכה"ג הוא האדם הקדוש ביותר בעם ישראל, שנכנס אל המקום הקדוש ביותר - קודש הקודשים, בזמן הקדוש ביותר - יום הכפורים, שאז הוא שיא השראת השכינה, במעלה הגבוהה ביותר, לפני ולפנים, מ"מ, התורה היא יותר יקרה, מפני שהיא לפני ולפנים, היא התוך, היא הבתי גוואי. ודרכה אפשר להגיע להשראת השכינה בדרגה הגבוהה ביותר.

הגלות בט' באב- ותיקונה בט"ו באב

איתא בגמ' בסוף תענית (ל'): ובבבא בתרא (קכ"א.): אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכפורים וכו', בשלמא יוה"כ - יום סליחה ומחילה, יום שנתנו בו לוחות אחרונות. אלא, ט"ו באב, מאי היא?

ומביאה הגמ' שש סיבות על קביעת ט"ו באב כיום טוב:

- א. יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה.
 - ב. יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל.
 - ג. יום שכלו בו מתי מדבר.
 - ד. יום שביטל הושע בן אלה פרדיסאות שהושיב ירבעם על הדרכים שלא יעלו ישראל לרגל.
 - ה. יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה.
 - ו. יום שפוסקין בו מלכרות עצים למערכה.
- חז"ל חיפשו מהי מעלתו של יום זה עד כדי כך שהשווהו ליום הגדול והנורא – יום הכפורים.
- לכאורה, כל אחד הביא טעם בפני עצמו, בתקופות השונות בתולדות עם ישראל. אך, אם נתבונן היטב, נמצא שחוט השני עובר בין בתרי הני טעמי ומחברם איש אל אחיו.
- יום חמישה עשר באב מהווה יום תקון ונחמה לכלל ישראל. לפניו היה מצב של חורבן, הרס, חוסר שלמות.**

תיקון הדבר, שיקום ההריסות, והאחדות – נשלמו בט"ו באב.

הבה נבדוק כל מאורע בפני עצמו.

יום שהותרו השבטים לבוא זה בזה – עם ישראל היה מפוצל ומפולג, בין י"ב שבטי י-ה היה אסור להם להתחתן ולהתערב זה בזה. דבר זה פגע בשלמות האומה. ביום זה תוקן המצב, והעם חזר להיות עם אחד.

יום שהותר שבט בנימין לבוא בקהל – שבט בנימין הורחק, והינו כאבר מדולדל, עם ישראל שסוע, כי חסר בו חלק. שוב, נפגמה שלמותה הפיזית של האומה. ביום ששבט בנימין חזר לחיק אחיו, שרתה השלימות, ואז, "ויהי בישורון מלך – יחד שבטי ישראל".

יום שכלו מתי מדבר - בכל שנה בהיותם במדבר, בליל תשעה באב היו כולם חופרים קברים וישנים בהם, בבוקר הכרוז יוצא ומכריז: הבדלו החיים מתוך המתים! וחסרו כל שנה חמישה עשר אלף איש! וכך מתו בכל שנה בתשעה באב, עד שכלו במשך ארבעים שנה כל הששים רבוא, לקיים את הקללה הראשונה שנגזרה בט' באב הראשון בהסטוריה, מפני חטא המרגלים, שבני ישראל בכו בכיה של חנינם, נגזרה הגזירה: "במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקודיכם לכל מספרכם" (במדבר י"ד-כ"ט), בשנה האחרונה, שבה פסקה הגזרה, נכנסו בני"י לקברים, ולמחרת קמו כולם. חשבו שטעו ביום, ושוב בלילה לנו בתוך הקברים, ובבוקר שוב עמדו כולם. וכך עשו עד יום חמישה עשר באב שראו ש"אתמלא סהרא", ואז הבינו שביטל הקב"ה אותה גזרה מרה.

זה היה הט"ו באב הראשון בהסטוריה!

הבשורה הפיחה רוח של נחמה במחנה.

ט"ו באב בא לתקן את הט' באב.

ממצב של כליון ומוות – "ויבואו בי ישראל כל העדה" (במדבר כ"א) (עדה שלמה, שכבר מתו מתי מדבר ואלו פרשו לחיים- רש"י). כל אלו מעותדים להכנס לארץ – עדה שלמה.

יום שביטל הושע בפרדיסאות שהושיב ירבעם בן נבט – ביטול העליה לרגל, המעמד הנשגב – "מה יפו פעמיק בנעלים בת-נדיב" – כל העם יחדיו עולה לירושלים עיר הקודש, המרכז הרוחני, לב האומה, קרית מלך רב. ירבעם ביטל כל זה. אך בט"ו באב היה התיקון, ושוב "עומדות היו רגלנו בשעריך ירושלים", "ירושלים כעיר שחבורה לה יחדיו", שוב, אחדות ושלמות.

יום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה – ביתר, המבצר האחרון של עם ישראל, לאחר חורבן הבית השני היווה הוא את התקוה האחרונה. שארית הפליטה – מליוני אנשים החזיקו מעמד במשך חמישים ושש שנה. ואז, גם בט' באב עלה עליה כורת ההרס והחורבן. העם יצא מחורבן לחורבן. הנשואים היו שרויים בצער נורא, בראות את פגרי המתים מובסים ומונחים לפנייהם כדומן על פני האדמה.

בט"ו באב ראו אות של רחמים מן השמים: ניתנו הגופות לקבורה – נחמה פורתא, וגם, לא הסריחו – סימן לנס. גם במצב של הסתר פנים – ה"טוב והמטיב" לא הסתיר פניו מעמו. בט"ו באב היה התקון לחורבן, שיקום ההריסות של ביתר.

ובשל כל אלו הטעמים השוו חז"ל, במידת מה, את ט"ו באב ליום הכפורים, שלאחר שבירת הלוחות ב"ז בתמוז, שוב נתנו הלוחות השניות השלמות ביוה"כ ושרתה השכינה. כך, לאחר שבר בת-עמי, היתה תקומה חדשה לעם ישראל, בט"ו באב.

אך עדיין החסרנו לטעם האחרון – יום שפסקו מלכרות עצים למערכה – עשו בו יום-טוב על סיום המצוה. ויש לשאול: מהו התיקון, ומהי המעלה הגדולה ביום זה?

מסביר רבינו גרשום (ב"ב שם): "יום שפסקו וכו' ולפי שעה שהיו עוסקים לכרות עצי המערכה היו מתבטלים מתלמוד תורה, אבל אותו יום פסקו, ועשאוהו יום טוב, שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה".

לפי רבינו גרשום, השמחה היתה שנוספו להם כמה רגעים של לימוד תורה שנמנע מהם כשהיו עוסקים במצוה, חידוש עסק התורה הוא הסיבה לשמחה, ומעלת היום. ואכן עפ"י דבריו, מובן המשך הגמ': "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, שאינו מוסיף יוסיף, מאי יוסיף, תני ר"י תקבריניה אימיה". (מט"ו באב ואילך, דמוסיף מן הלילה על היום לשנות יוסיף חיים-רש"י).

דברי הגמרא הם המשך לטעם האחרון - של עסק התורה.

ומזה שהגמ' מאריכה בו – משמע שטעם זה הוא העיקרי.

ויש להבין: מהו הקשר בין הטעם האחרון לטעמים הראשונים? שאם מחפשים את התיקון לחורבן – את השלמות הגדולה ביותר לעם ישראל – תמצא שעסק התורה, האפשרות ללמוד יותר – היא המעלה הגדולה ביותר!

"מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" – פי' רבינו גרשום: "מוסיף ימים לעולם הבא".

ולפי דברינו הנ"ל, עסק התורה הוא הגורם לשלמות העם, ואין לנו שיור רק התורה הזאת, שהוא התיקון על החורבן של תשעה באב, ועסק התורה מהווה הבנין הגדול ושיקום ההריסות בכל דור ודור. והוא המחבר והמאחד את עם ישראל אל התוך, אל הלפני ולפנים, אל מקור השראת השכינה הקדושה.

בלקט רשימות מהמשגיח הגה"צ רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל על עניני בית המקדש מובא טעם מדוע אומרים את הפסוק "היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים" לפני שפותחים את ארון הקודש לקרוא את ספר התורה. ועי"ש בדבריו המתוקים והמאירים עיניים.

אך, נתעוררתי מדבריו גם לדברינו.

ה"חומות ירושלים" שמחזיקה את כל התוך והפנים, כל הקדושה – היא התורה. וכל כמה שמתחזקים בעמל התורה, כך בונים את חומות ירושלים.

החורבן הגדול – ביטול תורה

ואיתא בחגיגה ה': "ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה'" (ירמיה י"ג), אמר רבי אלעזר, שלש דמעות הללו למה? אחד על מקדש ראשון, ואחד על מקדש שני ואחד על ישראל שגלו ממקומן, ואיכא דאמרי, אחת על ביטול תורה.

שקול ביטל תורה כנגד חורבן בית המקדש הראשון והשני.

אך, נפלאו דברי הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל בענין. דהנה מבואר במדרש תנחומא (קדושים ט"ו) כי אנו סובלים מבכיו ודמעותיו של עשו, ואילו לא קשרה הקב"ה הדמעה בעיניו והיתה יורדת, לא היתה ח"ו תקומה לשונאיהן של ישראל.

הרי, דדמעה שיורדת יש בה יותר צער.

וא"כ, מהא דאמר "ותרד עיני דמעה" קאי על ביטול התורה, הרי דמבואר די ש בזה יותר צער משיש על חורבן הבית הראשון והשני.

אמר הנביא ישעיה (כ"ו-כ'): "לך עמי בא בחדריך וסגור דלתות בעדיך, חבי כמעט רגע עד יעבור זעם", מסבירים המפרשים דקאי על הצרות שיבואו קודם בוא הגאולה.

דמהי העצה להנצל בעקבתא דמשיחא?

בא בחדריך – (בבתי כנסיות ובבתי מדרשות- רש"י).

ובתדא"ר (פ"ו): "אם ראית שיסורין באין עליך, רופך לחדרי תורה, ומיד היסורין בורחין ממך". ובדב"ר (א"י-ט): מהו "פנו לכם צפונה" א"ר חיא א"ל אם ראיתם אותו (עשו) שמבקש להתגרות בכם, אל תעמדו כנגדו אלא הצפינו עצמכם ממנו עד שיעבור עולמו".

ועוד שם: להיכן נברח? אמר להן, אם ראיתם שמזדווג לכם, ברחו לתורה, ואין "צפונה" אלא תורה, שנא' "יצפון לישרים תושיה".

הכנסו אל תוך חדרי תורה!

שם, בסוד ה' עם יראיו, מגן הוא לכל החוסים בו!

ובפר' נצבים (דב"ר ג'): "אמר הקב"ה "לא נפלאת היא", ואם נפלאת היא, "ממך" - שאין אתה עסוק בה".

התורה, מקורה בגנזי מרומים, שוכנת בבתי גוואי, ואם "נפלאת היא", זה מפני שאתה רחוק ממנו, "ממך" היא נפלאת. "בא בחדריך", תכנס לחדרי תורה- ואז אתה מוצא אותה, ומתייחד איתה בחדרי חדרים, בלפני ולפנים.

קינת הנביא על ימינו

קינת הנביא על בני הישיבות בבין הזמנים

קונן הנביא ירמיה: "איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות" (איכה ד'-א').

"איכה יועם זהב" - כהה ועמום, אלו "בני ציון המסולאים בפז". איך הושחר תוארם? ע"י ש"תשתפכנה אבני קודש בראש כל חוצות" אלו בני הישיבות שמקיימים בעצמם "פנו לכם צפונה" לא ע"י שמצפינים עצמם בבתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא ע"י שנראים מפוזרים בראש כל חוצות בצפון, בדרום וכו'.

למה תתראו?! הרי המטרה של בין הזמנים היא שבתוך מנוחת הנפש האדם יתבונן וישוב אל עצמו, אל תוכו. (ובמיוחד לפני ימי התשובה הממשמשים ובאים עלינו לטובה).

וידוע, כמה הסבא מקלם קבע ליתד וראש פינה מידת יישוב הדעת, ולהיפך, שורש פורה ראש ולענה מידת פיזור הנפש.

כמו כן, מסממני גלות הנפש הוא מה שבן ישיבה, לאחר שהיה ספון וטמון בחדרי תורה במשך היום- מחפש לעצמו בילויים, להתפשט ולהתפזר אל העולם החיצוני, מה"תוך" של היכלי התורה אל החוץ.

כמה הוא מבלה את עצמו!

זהו חורבנו הפנימי!

ואם בתיקון החורבן קעסקינן, כמה יש להזהר על שמירת העיניים (בפרט בימי הבין הזמנים של הקיץ).

שהרי "עינא וליבא תרי סרסורא דחטאה הם" (ירושלמי ברכות א'- ה') – עין רואה ולב חומד.

והפסוק מכריז ואומר: "ולא תתורו וגו' ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם" (במדבר ט"ו-ל"ט), דהיינו, אנו מוזהרים על שמירת ה"מרגלים" האלו התרים בכל מקום.

ואיך מכפרים על חטא ה"מרגלים" – העיניים?

ע"י הבכי.

ועל זה נאמר "פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך" (תהילים קי"ט-קל"ו), על שהעיניים לא שמרו תורתך, ועברו על "ולא תתורו".

כך עלינו להרבות בבכיה לתיקון חטא העיניים המשוטטות לתור את הארץ.